

УДК 373.3.091.33-027.22:796]:75.057
DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.23>

Ольга ШЕСТОБУЗ

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна, 58012

ORCID: 0000-0001-7268-8316

Бібліографічний опис статті: Шестобуз, О. (2025). Особливості ігрової діяльності учнів початкових класів з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 157–162, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.23>

ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ВИВЧЕННЯ КОЛЬОРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкрито особливості ігрової діяльності учнів початкових класів з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва. Обґрунтовано, що ігрова діяльність сприяє активізації мисленневих процесів, впливає на емоційно-почуттєву сферу, тренує волюві зусилля, розвиває саморегуляцію школярів, допомагає зняти емоційну напругу, запобігає перевтомі, знижує підвищену активність учнів. Визначено, що вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва реалізує творчу спроможність молодших школярів, що є важливим навчально-виховним завданням. Колір є носієм образотворчих властивостей, завдяки кольорам візуально сприймається об'ємність форми та розміщення предметів у просторі.

Розкрито, що в ігровій діяльності здійснюється гармонійний розвиток молодших школярів. Гра є самостійною діяльністю та важливим впливом учителя на учнів, яка базується на використанні різних способів міжособистісної взаємодії. На уроках образотворчого мистецтва проведення дидактичних ігор є важливим засобом пізнання учнями навколишньої дійсності, встановлення особистісних взаємин з оточуючими. Серед завдань для учасників у процесі гри виокремлюється навчання міркувати, діяти, творити, захоплюватися успіхом від ігрової діяльності, здобувати практичний досвід під час ігрових вправ. Обґрунтовано, що ефективність умов в організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва залежить від використання ігор як елементу структури уроку, застосування дидактичних ігор образотворчого змісту, сюжетно-рольових ігор, а також ігрових ситуацій із залученням казкових персонажів, іграшок, цікавим задумом в ігровому завданні, наявністю елементів змагань.

Ключові слова: ігрова діяльність, ігри, дидактичні ігри, колір, кольорознавство, урок образотворчого мистецтва.

Oliha SHESTOBUZ

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department Pedagogy and Methods of Primary Education, Yuri Fedkovych Chernivtsi National University, 2, Kotsiubynsky str., Chernivtsi, Ukraine, 58012

ORCID: 0000-0001-7268-8316

To cite this article: Shestobuz, O. (2025). Osoblyvosti ihrovoyi diyal'nosti uchniv pochatkovykh klasiv z vyvchennya kol'oriv na urokakh obrazotvorchoho mystetstva [Features of the game activity of primary students in learning colors in art lessons]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 157–162, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.23>

FEATURES OF THE GAME ACTIVITY OF PRIMARY STUDENTS IN LEARNING COLORS IN ART LESSONS

The article reveals the features of the game activity of primary school students in studying colors in fine arts lessons. It is substantiated that gaming activities contribute to the activation of thought processes, affect the emotional and sensory sphere, train willpower, develop self-regulation of younger schoolchildren, help relieve emotional tension, prevent overfatigue, and reduce increased activity of students. It has been determined that the study of colors in fine arts lessons realizes the creative potential of younger schoolchildren, which is an important educational task. Color is a carrier of visual properties, thanks to colors, the volume of form and the placement of objects in space are visually perceived.

It is revealed that in game activity the harmonious development of younger schoolchildren is carried out. Game is an independent activity and an important influence of the teacher on students, which is based on the use of various methods of interpersonal interaction. In fine arts lessons, conducting didactic games is an important means of students' knowledge of the surrounding reality and establishing personal relationships with others. Among the tasks for participants during the game, there is a distinction between learning to think, act, create, enjoy success from gaming activities, and gain practical experience during gaming exercises. It is substantiated that the effectiveness of the conditions for organizing the game activities of younger schoolchildren in fine arts lessons depends on the use of games as an element of the lesson structure, the use of didactic games of visual content, plot-role-playing games, as well as game situations involving fairy-tale characters, toys, an interesting idea in the game task, the presence of elements of competitions.

Key words: game activity, games, didactic games, color, color science, fine art lesson.

Актуальність проблеми. Образотворче мистецтво має унікальну здатність комплексного впливу на духовний світ учнів початкових класів і розглядається як цілісний феномен художньо-творчої діяльності особистості. Важливою навчальною проблемою у процесі вивчення образотворчого мистецтва є колір і робота з фарбами. Молодші школярі відзначаються емоційною чутливістю на колір і завдяки цілеспрямованому керівництву вчителя легко використовують кольори як засіб виразності у практичних роботах. Колір є одним з провідних засобів художньо-творчого розвитку учнів, його відчуття є самоїєю якістю, яка необхідна для життєдіяльності.

Ігрова діяльність є провідною в молодшому шкільному віці, основною властивістю ігор визначається задоволення прагнень учнів до ігрової діяльності. У процесі ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва формуються необхідні знання, логічне мислення, розвиваються кмітливість, ініціативність, активний словник учнів, усвідомлюються уявлення про навколишній світ, прояв вольових зусиль, вміння спостерігати та зосереджуватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У працях дослідників І. Вишковського, В. Котляр, Н. Кудикіної, О. Міщенко, О.Савченко, В. Сухомлинського, П. Щербань та ін. визначаються особливості організації ігрової діяльності молодших школярів в навчально-виховному процесі.

Дослідники Є. Антонович, О. Калініченко, С. Коновець, Л. Любарська, Л. Масол та ін. відзначають можливості особливого впливу кольорів на особистість школярів, звертають увагу, що колір має значущу силу емоційної дії, надає певної енергії, здатності впливати на інтелектуальний та чуттєвий розвиток учнів, а вивчення кольорів може виконувати навчально-виховні завдання.

Мета дослідження – обґрунтувати особливості ігрової діяльності учнів початкових класів з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва.

сів з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва сприяє опануванню нового навчального матеріалу, допомагає молодшим школярам його осмислити, закріпити та повторити вивчений матеріал з конкретної теми. У кожній грі навчальне завдання характеризується конкретним змістом навчального матеріалу та визначеною виховною метою. Організація ігрової діяльності учнів початкових класів з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва відзначається створенням педагогічних умов, зокрема:

- визначення в ігровій діяльності вікових особливостей молодших школярів і чутливості до сприйняття учнями кольорів;

- використання дидактичних ігор з вивчення кольорів у структурі уроку з образотворчого мистецтва;

- закріплення у змісті ігор навчального матеріалу з вивчення кольорів у практичній діяльності;

- створення сприятливого ігрового середовища для творчого самовираження молодших школярів.

Зміст ігрової діяльності з вивчення кольорів базується на виконанні навчального завдання молодшими школярами у цікавій ігровій формі. Мета ігрової діяльності відзначається у сприянні формуванню пізнавальної активності учнів на уроках образотворчого мистецтва. Використання дидактичних ігор, які окреслюють навчальну мету, мають логічну структуру та зміст, чіткість у правилах та ігрових діях є важливими засобами навчання та способами закріплення нових знань з образотворчого мистецтва.

Особливості виховання культури кольоросприйняття учнів початкових класів базуються на формуванні художнього смаку та на уроках образотворчого мистецтва передбачають розвиток візуальної колірної чутливості, здатності

виокремлювати багатства відтінків навколишнього світу, гармонії барв природи, прагнень до милування довкіллям, оволодіння виражальними можливостями кольорів, розвиток практичних умінь їх використання в образотворчій діяльності з проявами емоцій, почуттів, особистого ставлення до зображення.

Формування кольорової культури молодших школярів відбувається з використанням дидактичних ігор та ігрових ситуацій, різноманітних художніх матеріалів і технік, створенням емоційного сприятливого середовища на уроках, вивченням творів образотворчого мистецтва різних видів і жанрів тощо (С. Коновець, 2000).

На уроках образотворчого мистецтва використання ігор за правилами відбувається у зв'язку з сюжетно-рольовими іграми, виокремлюється навчальна мета гри, мотиви впливу змісту гри, зорієнтованість на результат гри. Ігрова діяльність є процесом спільної мети та завдань, які спрямовуються на розвиток активності молодших школярів. Ігрова діяльність з образотворчим змістом має навчальну форму та включає ігрові вправи, завдання та ситуації. У змісті ігрової діяльності з учнями початкових класів переважає вербальна форма, прослідковуються вербальні та практичні ігрові дії, використовуються переважно наочні образи та натуральні предмети.

У структурі дидактичної гри виокремлюються: навчальне завдання, ігровий задум, правила гри, початок гри, виконання ігрових дій, підведення підсумків гри. Навчальні завдання ігор мають відповідати програмовим вимогам з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів.

У структурі дидактичних ігор вагомим елементом є ігровий задум. В іграх навчальні завдання мають цікаві задуми та ідеї. Привабливими для молодших школярів є відтворення уявного сюжету у грі, прояв активності у використанні ігрового обладнання, загадковість і перевтілення, здатність перевірити свої сили в ігрових змаганнях, прояв кмітливості та рухливості в іграх.

Створення ігрової настрою та сприятливої атмосфери на уроках образотворчого мистецтва під час вивчення кольорів відбувається з початку гри, коли вчитель повідомляє назву гри, спрямовує увагу дітей на ігровий навчальний матеріал, на особливості об'єктів і предметів навколишньої дійсності, відповідно початок

гри може зацікавити, захопити школярів ігровими діями.

Засобом для реалізації ігрового задуму та вирішення навчальних завдань є ігрові дії. На уроках з вивчення кольорів учні захоплюються виконанням ігрових дій, які викликають можливість до визначення та усвідомлення пізнавального змісту гри.

Важливе значення на уроках образотворчого мистецтва має сприйняття учнями ігрових правил під час вивчення кольорів, що є умовою підтримки ігрового задуму, а порушення правил у грі не зацікавлює її змістом. Якщо правила не визначаються у грі завчасно, ігрові дії відбуваються не продумано та хаотично, і в результаті навчальні ігрові завдання можуть не виконуватися молодшими школярами.

У процесі вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва в дидактичних іграх правила визначаються вчителем на початку гри, вони характеризують зміст та специфіку організації гри. Необхідно для учнів пояснити особливості ігрового завдання, визначити способи для його виконання.

Успішність ігрової діяльності з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва залежить від того, чи правильно використане в ігровій діяльності ігрове обладнання, а також необхідність у застосуванні кольорів, природних матеріалів, іграшок, художніх графічних або живописних матеріалів тощо (С. Коновець, 2000).

Підсумок гри доцільно проводити одразу після її завершення, оскільки треба зважати на властиві молодшим школярам вікові особливості прояву нетерпимості та швидкому прагненні дізнатися про результати ігрової діяльності. У результаті за правилами гри може відбуватися підрахунок балів, визначаються переможці, найкращі команди, нагороджуються учасники, які продемонстрували вагомі досягнення, дотримувалися тактовності у відзначенні учасників під час гри.

Організація ігрової діяльності у процесі взаємодії з молодшими школярами не має містити домінування позиції вчителя. Прояв інтересу та цікавості учнів до здійснення образотворчої діяльності, вибірковість дій, виконання під час гри несподіваних ігрових дій, демонстрація позитивних емоцій дітей і педагога спонукатимуть і самого вчителя бути учасником пізнавальної гри.

Важливе значення на уроках образотворчого мистецтва має поєднання дидактичних ігор з вивчення кольорів з навчальною діяльністю учнів, оскільки поступово перевага ігрової діяльності змінюється на навчальну як основні види навчання. Серед основних вимог до ефективної організації та проведення ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва виокремлюється чіткість у структурі та у правилах гри. Особливості діяльності молодших школярів в іграх з вивчення кольорів базуються на навчальних та ігрових завданнях, які поєднують навчальні та ігрові вимоги.

На уроках образотворчого мистецтва зміст ігрового завдання створює психологічну налаштованість учнів на виконання навчальних дій, допомагає сформувати мотивацію до образотворчої діяльності. У процесі відтворення навчальних завдань з вивчення кольорів може відбуватися ґрунтовніше засвоєння нових знань, а ігрова діяльність наповнюється цікавим захоплюючим змістом (В. Котляр, 2006).

Навчальні ігрові завдання завжди відрізняються чіткістю, системністю, їх сукупність у змісті дидактичних ігор має певну структуру. Важливими ознаками ігрової діяльності з вивчення кольорів є непередбачуваність ігрових дій, а також специфіка розвитку гри, що виявляється у змісті таких дидактичних ігор: «Чарівні кольорові фарби», «Пори року», «Колір і почуття», «Відгадай колір».

Значний потенціал у вивченні образотворчого мистецтва є в іграх-заняттях та іграх-вправах. Так, збагачення образотворчими поняттями, розвиток активного словника учнів, логічного мислення відбувається за допомогою проведення ігор: «Кольорові візерунки», «Знайди колір», «Кольорові слова», «Кольоровий пейзаж».

Досить непередбачуваними в іграх можуть бути ігрові правила, які базуються на класифікації ігор за функціями у процесі гри.

У процесі ігрової діяльності відбувається позитивне відношення учнів до змісту образотворчого мистецтва з вивчення кольорів, якщо ігри мають систематичне використання. Ігрова діяльність відбувається за попереднім відбором дидактичних ігор та ігрових вправ, які сприятимуть активізації видів сприймання, а їх використання відрізняється ефективністю у поєднанні з іншими методами навчання.

На уроках образотворчого мистецтва організація ігрової діяльності може відбуватися динамічно з використанням готового образотворчого ігрового обладнання, а у змісті гри не зосереджується значний обсяг навчального матеріалу для запам'ятовування. Доцільною є перевага дидактичних ігор, які охоплюють більшість молодших школярів, зосереджують довільну увагу учнів, цікаві за змістом, потребують швидких відповідей.

Для глибшого сприйняття молодшими школярами використовуються дидактичні ігри «Який колір заблукав?», «Палітра пір року», «Веселка», «Інтерв'ю з кольорами» та ін.

Важливу роль відіграють екскурсії зі спостереженнями за природою, у змісті яких є сприятливі можливості здійснювати ігрову діяльність з вивчення кольорів. Завданням екскурсії є ознайомлення учнів з різноманітною красою природи, звертання уваги на характерні властивості, ознаки, забарвлення рослин та тварин з можливістю залучити школярів до активного емоційного сприймання навколишнього середовища.

Зацікавлюють молодших школярів дидактичні ігри, в яких беруть участь та проявляють активність усі учні, відбувається поділ учасників на команди в іграх і вправах, передбачено домальовування та виконання активних дій і рухів з чіткими правилами у грі.

Специфіка ознайомлення учнів з навколишнім світом у процесі вивчення образотворчого мистецтва виявляється у їхньому задоволенні від участі в сюжетних іграх «Танець кольорів», «Збираємо кольорові відтінки», «Палітра осені» тощо. Зміст цих ігор може розвивати увагу та творчу уяву, закріплювати основні поняття з кольорознавства, способи змішування кольорів, спонукати до прояву самоконтролю, навчати виконувати дії у певних ситуаціях, сприяти одержанню життєвого досвіду школярів.

Ефективність в організації ігрової діяльності молодших школярів з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва залежить від важливих факторів:

- доцільність використання ігор на уроці;
- зацікавлення сюжетом гри, ігровими елементами з чітким інструктажем, наявними обов'язковими правилами, яких потрібно дотримуватися;
- використання у грі ключових слів і цікавих рухів, які будуть несподіванкою для дітей;

– емоційне відношення вчителя до учнів під час гри.

Результатом можливого перенасичення іграми на уроці образотворчого мистецтва є втрата інтересу до змісту гри та вражень учнів від неї. Тому, доцільно змінити правила та ігрові дії, запропонувати у грі нові складові, які ускладнять правила гри, замінити художні матеріали та техніки, включатимуть елементи змагання, розпочинатимуть гру з несподіваним і цікавим ігровим задумом.

Потрібно пояснити правила та хід гри з необхідним пробудженням інтересу у школярів. Крім того, вчитель може брати участь у грі залежно від її змісту, його активність має значення безпосередньо у грі.

Доцільність в організації ігрової діяльності з вивчення кольорів залежить від використання ігор на різних етапах уроку образотворчого мистецтва. Пропонувати учням ігрові ситуації можна для ефективного початку уроку або для чіткого та логічного підсумку уроку, ігри сприяють розвантаженню молодших школярів наприкінці уроку, коли прослідковується досить значна втома дітей.

Зазначені особливості можуть підсилюватися сюжетно-рольовими іграми та іграми-вправами з природним матеріалом, зокрема: «Палітра пейзажу», «Барви осені», «Кольори природи» тощо. Метою цих ігор є розвиток спостережливості молодших школярів, образного мислення, зорової пам'яті у процесі формування необхідних знань з класифікацій кольорів, специфіці змішування кольорів для отримання нового кольору, удосконалення практичних умінь і навичок учнів.

Ігрова діяльність ефективно ознайомлює учнів початкових класів з вправами образотворчого змісту, способами виконувати практичні ігрові завдання, захопленню змістом навчаль-

ної діяльності. Так, школярі захоплюються навчанням в арт-студії з образотворчого мистецтва, бесідами з чарівною Весною, виправляють помилки персонажів казок зі спільними діями в ігрових вправах з казковими героями.

Також, для молодших школярів цікавими є ігри-вправи, у змісті яких відбувається ознайомлення з кольорами, пропонується розгадування загадок, кросвордів, ребусів, відгадування зашифрованих слів, які поживляють навчальну діяльність і можуть запобігти перевтомі.

Ігрова діяльність учнів на уроках образотворчого мистецтва відзначається мотиваційною функцією, що сприяє оцінюванню переваг гри, у порівнянні з іншими методами навчання. Організація ігрової діяльності допомагає вдосконалювати та формувати вміння та навички до образотворчої діяльності, серед яких:

- усвідомлення значення ігрової діяльності для особистісного розвитку молодших школярів;
- керування вчителем ігровою діяльністю в ефективному забезпеченні його впливу на процес гри;
- розуміння ролі ігрової діяльності на результативність навчальної діяльності учнів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вагому роль на уроках образотворчого мистецтва відіграють ігри як засоби навчання. Дидактичні можливості ігор органічно поєднуються з навчальною образотворчою діяльністю. Зміст ігор сприяє закріпленню знань, умінь і навичок з образотворчого мистецтва, розвитку пізнавальних інтересів та спостережливості молодших школярів, формуванню творчої уяви та творчих здібностей.

Подальших наукових досліджень потребують особливості використання різних методів, прийомів і засобів навчання в організації ігрової діяльності учнів початкових класів з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонович Є. А. Художні техніки у школі : навч.-метод. посібник. К. : ІЗМН, 1997. 312 с.
2. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі : метод. посібник. Київ : Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2000. 80 с.
3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей. К. : Кондор, 2006. 200 с.
4. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів. Харків : Вид-во «Ранок», 2006. 256 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник. К. : Генеза, 2002. 368 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник. К. : Академія, 2002. 528 с.

REFERENCES:

1. Antonovych E. A. (1997). Khudozhni tekhniky u shkoli [Art techniques at school] : navch.-metod. posibnyk. Kyiv : IZMN. 312 p. (in Ukrainian)
2. Konovets' S. V. (2000). Obrazotvorche mystetstvo v pochatkoviy shkoli [Fine art in elementary school] : metod. posibnyk. Kyiv : Instytut pedahohiky i psyholohiyi profesiynoyi osvity APN Ukrayiny, 80 p. (in Ukrainian)
3. Kotlyar V. P. (2006). Osnovy obrazotvorchoho mystetstva i metodyka khudozhn'oho vykhovannya ditey [Basics of fine art and methods of artistic education of children]. Kyiv : Condor, 200 p. (in Ukrainian)
4. Masol L. M. (2006). Metodyka navchannya mystetstva u pochatkoviy shkoli [Methods of teaching art in elementary school] : posibnyk dlya vchyteliv. Kharkiv : Vyd-vo «Ranok», 256 p. (in Ukrainian)
5. Savchenko O. YA. (2002). Dydaktyka pochatkovoyi shkoly [Primary school didactics] : pidruchnyk. Kyiv : Geneza, 368 p. (in Ukrainian)
6. Fitzula M. M. (2002). Pedahohika [Pedagogy] : navch. posibnyk. Kyiv : Akademiya, 528 p. (in Ukrainian)